

Суботніші переговори жителівського клубу з представниками польського уряду мін. Грабським і мін. Скіпінським довели до устиплення 26 точок, які обіймають собою жителівські домагання. Пос. Райх вважав перед жителівськими жур-налістами, що сформулювання деяких точок стрічає труднощі. Не є виключене, що не може довести до розвитку переговорів. Найближчі дні рішає справу. У віаторок жителівський клуб радитиме над внесенням переговорників та застановитись над способом їх реалізації.

„Концесії“.

V.

Друга категорія „концесій“, якими польський уряд („кресова секція“ і Рада міністрів) наділяють територіальні не-польські народи, розташовані на шкільну ділянку. Ці „благодатні“ обіймають шкільну ділянку Українців, Білорусинів і Литовців.

Посторонній читач, необачно-мислячи з фактичним станом річей, може прийти до пересвідчення, що справді в Польщі щось робиться для т. зв. націй меншостей. Що так справді є, свідчить про не між іншим замітка пражської „Трибуни“ (органу Бенеша), яка вважала заповідь відновлення катедри української літератури на краківській університеті, катедри зовсім не знесеної, тільки опорожненої через смерть проф. Третяка, за уступку для України. Тимчасом відновлення цієї катедри є справою для України зовсім байдужою. Не є це ніяка українська катедра, тільки польська і з яким-небудь вираженням чи розважкою „кресових“ проблем не має нічого спільного. Катедра української літератури на краківському університеті є старою катедрою, створеною давно самими Поляками для їх власних потреб. Навіть викладавкою мовою цієї катедри є польська мова. Є це така сама „концесія“, як напр. катедра польської літератури на берлінському університеті для Поляків, зазначена проф. Брікнером. Краків і одна з катедр на його університеті не має нічого спільного зі східними воєвідствами і „національними меншостями“, а тому дивно, яким чином та справа найшла в „кресовій секції“ і стала одною з її ухвал. Так ця справа зовсім не належить до обсягу діяльності „кресової секції“; вона є справою виключно тільки краківського університету, якого сенат на основі свого власного автономного статуту покликає на опорожнену катедру того чи іншого ученого, подаючи його кандидатуру до затвердження міністерства освіти.

Другою справою, що теж не має нічого спільного з „кресами“, є ухвала про заснування в Краківі при ягйлонській університеті „Studium slavicum“. Думка про заснування цієї установи зродилася серед тадеків (християнської демократії), які на одному зі своїх конгресів поставили до уряду домагання заснувати таку установу в Коакові для конкуренції в Прагою. Цей проект прийняла за свій планівка і в тому напрямку інспірувала уряд. Та цей проект давно був тільки „летючим“ проектом без найменшого осадного значіння. Аж висланник правниці в кабінеті Вл. Грабського — так сказатиб — зні генерис кромвельст Ст. Грабські вбрав його в одяжку якої-такі правдоподібності, перевівши відповідну ухвалу в „кресовій секції“. Готиться ще зазначити, що підготовча праця до заснування „Studium slavicum“ яко одного відділу краківського університету й академії наук йшла вже від довгого часу. Але — як вже зазначено — „Studium slavicum“ не має нічого спільного з „кресами“

і їх потребами та вимогами. Бюджетовий референт освітніх справ в польському соймі пос. Ричар, будучи добре обізнаний з інтенціями міністерства освіти й цілого уряду, в одній зі своїх останніх поэмів з представниками преси ствердив, що „Studium slavicum“ є виключно польською установою, призначеною для польських потреб. І то польською установою не в значінні державно-польським, тільки національно-польським. В „Studium slavicum“ будуть утворені катедри для пізнання культури поодиноких славянських народів. Приймаються там головню польську молодь, а колишній пізніше може й молодь інших славянських народів. Викладають в „Studium slavicum“ головню професори краківського університету. Не виключене, що поруч інших катедр знайдеться там також катедра української та білоруської мови й літератури, але це є справа для України і Білорусинів наскрізь байдужою. В своїх університетах й інститутах можуть Поляки засновувати собі, які тільки хочуть катедри для своїх потреб; це їх внутрішня справа.

Так представляються дві позитивні „концесії“, які „кресова секція“ і уряд зробили... польській молоді і польському громадянству, в польській установі (ягйлонському університеті) і на польській національній території (в Краківі). Всі інші „концесії“ в освітньо-культурній ділянці, що торкаються головню української національної території є негативного, ліквідаційного, розкладового характеру.

В першу чергу „кресова секція“ глухою мовчанкою починає справу українського університету, хоч вже три роки минає від ухвалення закону про заснування українського університету, а рік від хвилі, як він мав функціонувати. Закон в 26. вересня 1922 був вправді ухвалений

але одночасно було це зобов'язання супроти великих держав, тодішніх суверенів Сх. Галичини. Того свого зобов'язання Польща не виконала, а тепер — як авторитативно заявляє пос. Ричар — взагалі нема вигляду на його здійснення, бо після утраті замість, себ-то ліквідації українських середніх шкіл, нема потреби ані змислу творити український університет.

Скоро минула сесія Ліги Націй та скоро Польща після порушення в Чехословаччині запевнила собі ступінь ліквідації українського університету в Празі, скінчилася

Тепер „ліберальним“ атутом перед вересневим зібранням Ліги Націй має бути польське „Studium slavicum“, відновлення (sic) катедри української літератури на краківській університеті і переговори з Жидами.

На наші відповідальні політичні чинники спадас обов'язок вислати цю споаку.

Чи Ви вже є членом Кооперативи „Рідна Школа“? Як ні, то пошліть негайно і Один уаля (пай) 5 зол. число уалялі необхідно. Вислові 50 грош. Заява приступлення можна одержати в кожному Ірруніи У. П. Т. — Пошліть і пошліть гроші на адресу: Дирекція Кооперативи „Рідна Школа“ Львів, Ринок, ч. 10. П. пов.

Політичні новини.

Кріза лівого блоку у Франції.

Від часу уступлення Ерою лістивала хронічна криза у французькому лівому блоку. Вона проявилася вже кілька разів назовні за урядівання Пенлеве, але все впадалося її якось поладити. Останніми часами ця внутрішня криза блоку загострилася до тої міри, що становище Пенлеве починає хитатися. Соціалісти намірюють вийти з блоку через цілу низку справ. Уся та ліва більшість, на яку спирався Пенлеве, різнилася від початку в поглядах на колоніальну та фінансову політику уряду. Соціалісти давно вже виступали проти пануючої колоніальної політики уряду. Таке становище до неї наказує їм боротьба з комуністами, які саме збивають для себе на тій французькій заборчій колоніальній політиці великий політичний капітал. Щоби парализувати впливи комуністів та сальвувати свої політичні позиції, соціалісти виступили енергійно проти цілої мароканської авантюри.

До крайності загострила їхню позицію у цій справі промова Пенлеве, яку він виступив у Марокку в часі побуту в місті Рабаті. Там він заявив, що в Абд-Ель-Крімом не може бути ніяких переговорів доти, доки він знаходиться з військом на території французького Марокка. Таким своїм виступом Пенлеве заповів продовження війни аж до побідного кінця. До того ще додав, що французька армія не вдовольниться прогнанням Кабілів зі своєї полоси, але буде їх переслідувати і на еспанській території. Рівночасно виступив він енергійно проти тих париських політиків, що заявляються в Парижі за негайним припиненням війни.

У тих словах Пенлеве соціалісти добили суперечності зі заявою Бріана про те, що Франція буде змагати всіми силами до того, що би припинити кровопролиття. Пенлеве став цілковито на імперіалістичному становищі, на яке ніяк не можуть погодитися соціалісти. Крім цього соціалісти незадоволені з фінансової політики міністра Кайо.

Проти політики цього останнього виступають не тільки соціалісти, але й частина буржуазних груп. Соціалісти домагаються 10 проц. оподаткування всього рухомого та нерухомого майна, а частина буржуазних груп лівого блоку домагається надзвичайного оподаткування всіх великих підприємств, що дають великі прибутки, в цілях погашення державних довгів. На засвоєному становищі правих груп лівого блоку стоїть теж провідник найбільше правої групи блоку Люшер.

З цього видно, що лівиця переживає поважну внутрішню кризу та у своїй більшості заявляється проти фінансової політики Кайо. Соціалісти знов ще більшу вагу кладуть на колоніальну політику уряду, з якою не погоджуються та звертають свої удари перш за все на Пенлеве і Бріана. У зв'язку з тим поширилися були в пресі навіть вістки про уступлення кабінету Пенлеве та вони були передчасні, хоч не без підстави. У всякому випадку в найкоротшому часі треба надіятися нової кризи французького уряду, що буде мати знов великий вплив не тільки на французьку, але й на загальноєвропейську політику.

Заборона газової війни.

Остаточо закінчилася піторамісична конференція в Женеві, що радила йти торговельно зброєю. Найважливішою її постановою є заборона вживати на війні газів і бактерій для нищення ворога. Ініціативу до такої заборони дали були Зєдинені Держави Північної Америки ще в 1922 р. на Вашингтонській конференції. Там п'ять держав себедущої Америки зобов'язали

лись між собою не вживати газів для воєнних цілей. У 1923 р. на т. зв. панамеріканському з'їзді в Сант-Яго одобрили ту заборону всі американські держави. На з'їзді Ліги Націй в 1922 р. теж прийнято було резолюцію, яка вказувала всім державам приєднатися до Вашингтонського договору, але це тоді не сталося. Щойно тепер у Женеві підписано договір про заборону зброї.

Щож до самої торговельно зброєю то рішено: з огляду на те, що СРСР не брав участі в конференції дозволено суспільним зі СРСР державам Румунії, Польщі, Литви, Фінляндії та Естонії не зберігати постанови про публікацію закупок та заготовок зброї до ханчлини, за СРСР, приступити до женецької конвенції.

Закарпатська Україна.

(Чехизация. — Напасти на українську мову. — Радунція театру „Прогресс“. Фузія Подк. банку і Русини народ. банком.)

Ужгород, 18. червня 1923.

Розвиток політичних відносин на Закарпатській Україні, як це ми згадували в останнім році, мусить занепокоїти Українців всієї України. Наша щира радість з приводу визволення закарпатської галузі нашої нації з мадьярської національної неволі показується тепер передчасною. Замість сподіваної національної волі і розвитку, почне нас нашим братами розити позак на небезпека денационалізації з боку Чехів. Минули медові місяці славянської прихильності Чехів до словянської України, минули часи дійсної підпори національної культури місцевого населення. Нині по чисто українських селах повстають чеські школи для 2—3-ох дітей Чехів-урядників, а в українських школах вводять чеську мову. Чеських учителів і т. п.

Всі уряди заповнені Чехами, урядування виключно по чеськи а українського слова вже часто і толерувати не хотять. Ці нездоволення про автономію Закарп. України забезпечену мирним договором, Чехи принаймні гарно декларували, та обіцявали її реалізацію в будучині, нині про це ніхто і не говорить поважно.

Натомість цілком поважно говорять півофіційний орган Цивільної Управи Закарп. України — „Podkarpatské Hlaso“, що пора не рести базитися сентиментами про автономію, а треба взятися до асиміляції Русинів із Чехамі. Ця газетка „доказує“ навіть історично, фільологічно, економічно і т. п., що між закарпатською Україною (Русинами) і Чехами ніякої національної різниці нема і що видумують її лише „зайди“. — Українці та Москалі.

З цього виходить практичний висновок, що слід прогнати всю еміграцію. Над безборонними емігрантами, особливо Галичанами просто знущаються, обидують і всіми можливими клеветками. Що це діється не без впливу і то фінансового з боку польського консулату, зайняти було би аказувати.

Зміну курсу Чехів у відношенні до Закарп. України відчувати також ужгородська „Прогресс“, який знижено субвенцію до тої міри, що вона не в силі удержати театру, так важної установи у відродженні національної культури наших Закарп. братів. Поки-що те атральну трупу зредукують до неможливої міри, а в перспективі є розв'язання театру, як що відношення влади до „Прогресса“ не зміняться.

Культурні сили тої міри, що хр Загаров, Морська і інші покидають Закарпаття.

З економічної ділянки слід згадувати фузію „Підкарпатського банку“, інститут народознавства наприклад а „Русским Народним банком“.

